

## **Záró szakmai beszámoló**

### **a „Törvényes törvénytelenység – A kommunista diktatúra Magyarországon „ című időszaki kiállítás és pedagógiai program megrendezése pályázati program megvalósulásáról**

#### **NKA Közgyűjtemények Kollégiuma**

**Pályázati azonosító: 20416/02041**

A Soproni Múzeum az ország legrégebbi vidéki múzeumaként 1867 óta a kultúra és a történelmi szakma előmenetelét, tudományos munkáját és tudásközvetítést tartja legfőbb feladatának. 2016-ben a múzeum az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójának alkalmából Törvényes törvénytelenység – A kommunista diktatúra Magyarországon” című, c. időszaki kiállítást és pedagógiai programot rendezett.

A kiállítás 2016. február 25-én nyílt meg. A megnyitóbeszédet Dr. Fodor Tamás, Sopron Megyei Jogú Város polgármestere tartotta. A megnyitón megjelentek száma 168 fő volt. Az eseményről beszámoltak a helyi és a regionális médiumok.

#### **I. A kiállítás hasznosulásának értékelése:**

A kiállítás látogatóinak száma összesen: 1012 fő volt.

A kiállításához kapcsolódó egyéb programok:

Március 8-án, 20-án tematikus gyűjtőnapot tartottunk, melynek eredményeként több, a korszakhoz kapcsolódó relikviával gyarapodott a Soproni Múzeum műtárgyállománya.

Osváth Ádám történész több alkalommal tartott szakmai vezetések.

#### **II. A kiállítás részletes ismertetése:**

Az időszaki kiállítás a magyarországi szocialista, kommunista rendszerek történetét mutatta be. A kiállítás országos és nemzetközi összefüggésrendszerbe helyezve tárta a látogatók elé az egyes korszakok lokális történéseit és jellegzetességeit. A kiállítás február 25-május 31. között volt látogatható. A kiállítás csoportos látogatásához szakvezetést illetve múzeumpedagógusi vezetést ajánlottunk, mivel a rendszert bemutató kiállítást szakszerű magyarázattal volt együtt érdemes megtekinteni.

A korszak hitelesebb, látványosabb és több nézőpontból történő bemutatása érdekében a Soproni Múzeum gyűjteményeinek (helytörténet, fotótár, éremtár) darabjai mellett a Sopronban és környékén élő magángyűjtők egyedülálló anyagából is szerepeltettünk tárgyakat.

A kiállítás súlypontjait az alábbi témacsoportok alkották:

- a nemzetközi meghatározottság
- a politika és a párturalom intézményesítése

- a tömeges meghurcoltatás
- az államosítások rendszere
- egyházüldözések
- ifjúságpolitika
- propaganda és pártélet
- a vasfüggöny politikai, gazdasági és mentális hatásai
- 1956: forradalom és szabadságharc
- a terror formái és áldozatai (totális és szelektív terror)
- a vezérkultusz, vezetői kultuszok
- a művészetek és a köztereket uraló szimbólumok világa
- A “szabadságra ítélt” ország. 1956 és 1989 a határon. A rendszerösszeomlás(ok) szimptomái

## Kiállítási forgatókönyv

### A) FOGADÓTÉR :

- Kartonlapra nyomott tábla: a kiállítás Impresszuma, címe, adatai: készítők, közreműködők és támogatók (NKA) felsorolása
- Nyitómolinó (a külső épületfalon szintén egy molinó)



### B) NAGYTEREM:

A kiállítás mivel a felhasznált írásos dokumentumok hatása akként jobban érvényesül, alapvetően molinók felhasználásán alapul. Az eredeti, térbe kihelyezett tárgyak szintén felkerülnek a nyomtatott felületekre, csakúgy, mint a méreteik vagy megsemmisülésük miatt eredeti formájukban be nem mutatható emlékek (pl. szobrok, emlékművek). Ennek a kiállítás későbbi vándoroltatása szempontjából is fontos szerepe van. Az egyes történelmi korszakok nemzetközi politikai kontextusai megjelenjenek. Ezt – másodlagos dokumentumok felhasználásával – szintén táblákon tudjuk bemutatni. A vászakra szerkesztett kiállítás monotonitását, a rendszer teátrálisát, a színpadias megjelenés és a valóság között húzódó mély ellentmondást sugalló rekonstrukciós részlet szakítja meg. A prezentáció interaktivitását modern világitástechnika alkalmazásával, monológokat, a

priváttörténelem, a családi szocializáltság emlényomait feldolgozó képrészletek biztosítják.



A vándoroltatható molinók mellett a Soproni Múzeum ideiglenes kiállítóterében, a Lábasházban hagyományos kiállítási technikát is felhasználtunk, amely elsősorban hangulatában kívánta megmutatni a kommunizmusnak az élet minden területére beható, és nyomasztó rendszerét. Az időszakos kiállítás helyszínét, a Lábasház nagytermét fekete geo-textil anyaggal borítottuk be, amely az elnyomást hivatott jelképezni. A textilnek köszönhetően közel félhomály uralta a teret, mintegy a komor hangulatot biztosítandó. A kiállítás központi elemeként egy hatalmas vörös textilanyagot helyeztünk el, ami egyszerre utalt a felvonulások során használt kötelező teátrális elemként, illetve vetítívászonként. A vásznat hátulról projektorral világítottuk meg, amivel a kommunizmus áldozatiról, személyes tragédiákról és a tragédiák helyszíneiről vetítettünk fényképeket. A kiállításban továbbá a kiállító tér fölé a mennyezetről lelógatva a korszak erőszakszervezeteinek egyenruháit lógattuk lefelé, mintegy jelezve, hogy a rendszer folyamatosan figyelte az arctalan egyenruhákba öltözött hatalom megjelenítési formájában.



A kiállításban elhelyeztünk egy enteriört, amit egy korabeli pártvezetői irodának a berendezését szimbolizálta. Az enterőben elhelyeztünk egy szőnyeget 19. századi íróasztalt – rajta különböző irodai szerekkel, fényképalbummal ; és egy könyvespolcot,

melyen Marx és Lenin összes kötete megtalálható volt, ezzel jelképezve, hogy a „burzsoáziának” titulált felsőbb társadalmi rétegek lakhelyét, vagyontárgyait is elvéve, belakva telepedett rá a rendszer ideológiailag is a korszakra.



A Rákosi korszakot bemutató oldalon két további szimbolikus tárgyat helyeztünk el: 1. A csepregi dolgozók Sztálin 70. születésnapjára készített faszívet – bemutatva a személyi kultuszt, valamint egy posztamens felett a levegőben lógó bőröndöt, ami az internálásokat volt hivatott bemutatni.



1956-ra a szabadságharcot bemutató molinó elé kihelyezett gépfegyvert állítottunk ki – megemlékezve a fegyveres harcokról, a rendszer ellen tanúsított ellenállásról.



A Kádár-érát bemutató tárgyaink a következők voltak: 1. Egy posztamensen álló fekete telefon- szimbolikusan utalva a lehallgatásokra, a folyamatos megfigyelésre. Végül egy vitrin-tárolóban mutattuk be tömegesen a korszakban használatos kitüntetések (Munkásőr, Kiváló Dolgozó...stb.), aminek tömegessége a korszak sajátja volt.



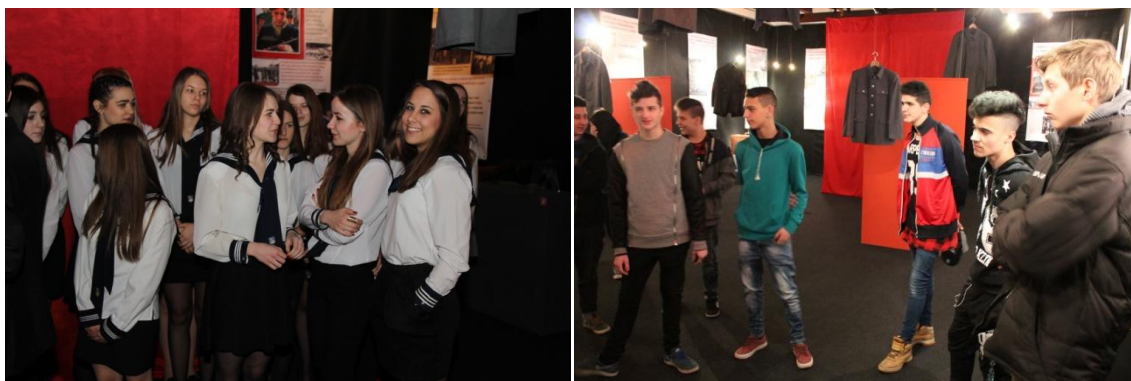
### **C) KISTEREM:**

A Lábasház kistermét egyfajta kihallgató szobát rendeztünk be, ami „interaktív” szobaként funkcionált. A teljesen sötét szobában két széket helyzetünk el, közöttük asztalt, amin egy lámpa világít a látogató szemébe, ha leül. Vele szemben, a másik széken egy bábu volt rákosi-korszakbeli rendőr egyenruhában. Az asztalon egy üres, bianco jegyzőkönyv, amit a látogató tölthetne ki adott séma alapján. - ezt főleg Múzeumpedagógiai csoportok használták ki, múzeumpedagógus segítségével. Míg maga a kihallgató szoba „interaktív” része a Rákosi, úgy a falak, inkább a Kádár rendszert mutatták be- jelezve, hogy a rendőri elzárások még az ún. „puhadiktatúra” alatt is mindennaposnak számítottak. A falon látható volt egy vörös zászló, Lenen arcképpel díszített szőnyeg, valamint egy fából faragott címer is.

### **III. Pedagógiai program megvalósulása:**

A „Törvényes törvénytelenység – A kommunista diktatúra Magyarországon” című időszakos kiállításunkhoz kapcsolódóan múzeumpedagógiai programot is kidolgoztunk. A témát figyelembe véve elsősorban a 8-12. évfolyamokról vártunk diákokat a kiállítás megtekintésére, múzeumpedagógiai órán való részvételre.

A foglalkozás módszertanát tekintve két részre osztható volt: először frontális módszerrel (beszélgetéssel, kérdve kifejtéssel) összefoglaltuk, milyen előzetes tudással rendelkeznek a diákok a korszakról, illetve az elmondottak, látottak alapján milyen következtetéseket vonnak le önállóan a korszakkal kapcsolatban.



Ezen felvezető rész után, a foglalkozás második felében egy drámajáték segítségével felidéztek az 1950-es évek legsötétebb pillanatait: a kiállítótér kisebbik termében kialakított kihallgatósobában eljátszottuk, hogyan is folyt egy kihallgatás az ÁVH-nál. Fontosnak tartottuk a „saját bőrön való megtapasztalás” élményét, ezért a foglalkozás első felében elhangzottak felidézésével, önmagunknak a helyzetbe való beleélésével kezdtük ezt a feladatot, majd kihallgatót, vádlottakat, „verőlegényeket” választottunk a csoportból. A cél a kihallgatott fél vallomásra bírása, esetleges beszerzése volt a besúgó hálózatba. Ehhez készítettünk egy „6-os kárton”-t, amit helyben nem töltöttünk ki, de minden csoport kapott egy másolatot, hogy tanórán átnézhessék.



A célcsoportok szempontjából a múzeumpedagógiai programot sikeresnek érezzük, mind az általános iskolás, mind a középiskolás osztályoktól pozitív visszajelzéseket kaptunk, miszerint „élvezetes és izgalmas” volt az óra. A drámajátékot különösen élvezték, ha nem is vették mindig komolyan – szerencsés generáció, akiknek nem kell mindezt csakugyan megtapasztalni, így a beleélés sem megy olyan könnyen. Az általános iskolások körében nem feltétlenül volt sikeres ez a játékforma, elfogódottak, bátortalanok, nem mertek kiállni szerepelni, ilyen esetben a kísérő pedagógusok segítségével adtuk elő a feladatot – nagy sikerrel, főleg, ha a „verőlegény” (egyébként szöveg- és cselekvés nélküli) szerepére mégiscsak beállt egy-egy diák.

A programok a kiállítás időtartama alatt, 2016. február 25 – május 31. között valósultak meg, a kiállítás helyszínén, a Lábasházban (Sopron, Orsolya tér 5.). A csoportok hétköznap, főként délelőtt, tanítási időben érkeztek, történelem óra vagy történelem szakkör / fakultáció keretében.

Általános iskolások 8 alkalommal vettek részt foglalkozáson, összesen 199 fő diák + 12 fő kísérő pedagógus.



Középiskolások 10 alkalommal vettek részt foglalkozáson, összesen 232 fő diák + 11 fő kísérő pedagógus.

Egy alkalommal fogadtuk a Sopron és Környéke Család és Gyermejkölési Ellátás Intézete lakóotthonos gyermekeit: 19 fő + 3 fő kísérő.



A múzeumpedagógiai foglalkozások látogatottságának részletes kimutatása az alábbi táblázatban látható:

**„Törvényes törvénytelenég –A kommunista diktatúra Magyarországon”  
című kiállítás múzeumpedagógiai látogatottsága:**

**2016. február 25 – május 31. (Lábasház)**

| <b>Időpont</b>      | <b>Iskola / évfolyam</b>    | <b>Résztevő diák (fő)</b> | <b>Kísérő (fő)</b> |
|---------------------|-----------------------------|---------------------------|--------------------|
| 2016. 03. 04. 10.00 | Gárdonyi G. Ált. Isk. 8. o. | <b>21</b>                 | 1                  |
| 2016. 03. 04. 11.00 | Gárdonyi G. Ált. Isk. 8. o. | <b>22</b>                 | 1                  |
| 2016. 03. 09. 10.45 | Szt. Orsolya 9. o.          | <b>21</b>                 | 1                  |
| 2016. 03. 10. 12.40 | Széchenyi I. Gimn. 11.      | <b>19</b>                 | 1                  |

|                     |   |           |   |
|---------------------|---|-----------|---|
|                     | o.  |           |   |
| 2016. 03. 22. 08.30 | Lackner K. Ált. Isk. 6. o. (speciális)                      | <b>18</b> | 2 |
| 2016. 03. 23. 10.00 | Dunaszerdahelyi Ált. Isk. 7-8. o.                           | <b>30</b> | 2 |
| 2016. 03. 24. 14.30 | Sopron és Környéke Család és Gyermekjóléti Ellátás Intézete | <b>19</b> | 3 |
| 2016. 04. 06. 10.00 | Deák Téri Ált. Isk. 8. o.                                   | <b>22</b> | 1 |
| 2016. 04. 06. 11.00 | Deák Téri Ált. Isk. 8. o.                                   | <b>18</b> | 1 |
| 2016. 04. 06. 12.40 | Berzsenyi D. Ev. Líceum 10. o.                              | <b>14</b> | 1 |
| 2016. 04. 12. 08.15 | Handler N. Szki. 10. o.                                     | <b>27</b> | 1 |
| 2016. 04. 13. 10.30 | Szt. Orsolya 11. o.   | <b>32</b> | 1 |
| 2016. 04. 20. 10.00 | Fertő-táj Ált. Isk. 7-8. o.                                 | <b>35</b> | 2 |
| 2016. 04. 20. 11.00 | Fertő-táj Ált. Isk. 7-8. o.                                 | <b>33</b> | 2 |
| 2016. 04. 21. 12.30 | Széchenyi I. Gimn. 10. o.                                   | <b>19</b> | 1 |
| 2016. 05. 06. 08.15 | Eötvös József Ev. Gimn. és Eü. Szki. 9. o.                  | <b>29</b> | 2 |
| 2016. 05. 11. 10.00 | Fáy A. Közgazd. Szki. 10. o.                                | <b>26</b> | 1 |
| 2016. 05. 17. 12.00 | Szt. Orsolya 10. o.   | <b>28</b> | 1 |
| 2016. 05. 26. 10.00 | Berzsenyi D. Ev. Líceum 11. o.                              | <b>17</b> | 1 |

A kiállítás – a vendégkönyvi bejegyzések és a látogatók szóbeli jelzései alapján – sikeres, hiánypótló és a nagyközönség körében népszerű volt.

**A Soproni Múzeum ezúton is köszönetét fejezi ki, hogy az Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma 360.000,- Ft-tal támogatta a kiállítás megrendezését.**

Sopron, 2016. június. 10

Osváth Ádám  
Soproni Múzeum